

УДК 341.781.5

Н. О. Дерунець

### ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ДЕРЖАВИ

**Постановка проблеми.** Захист і забезпечення зовнішньоекономічних інтересів держави на світовій арені є запорукою успішного розвитку держави та стабільності її економічного зростання. Зовнішньоторговельний оборот як показник, що характеризує обсяг зовнішньої торгівлі, є ключовим показником зв'язків держави, конкурентоспроможності її економіки та орієнтованості на зовнішні ринки.

Основними органами, які сприяють пошуку іноземних партнерів, виходу на світовий ринок товарів і послуг, залученню іноземних інвестицій, є торговельні представництва. За довготривалий період свого існування інститут торгових представництв і місій отримав широке визнання та практичне застосування. Функції, повноваження й інституційний характер цієї служби із часом змінювались відповідно до нових умов міжнародних відносин, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків держав та ведення бізнесу, тому потребують дослідження окремі аспекти цієї проблематики.

**Стан опрацювання.** Вивченню питань, пов'язаних із функціями й формами діяльності торговельних представництв і місій, присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як А.-К. Амарей, О.В. Буткевич, В.А. Вергун, Б.І. Гуменюк, Г. Каррон де ла Каррьер, М. Костецькі, О. Нарай, К.С. Рана, К.А. Флісак, В.Г. Ціватий. Однак, незважаючи на те, що в роботах цих авторів висвітлено наукові ідеї й висновки, деякі аспекти не були порушені та потребують аналізу й удосконалення.

**Метою статті** є дослідження практичних аспектів діяльності торговельних представництв і місій, визначення інституційного та нормативного механізму реалізації їх функцій.

**Виклад основного матеріалу.** З 2014 р. Україна розпочала зміцнювати торговельно-економічне співробітництво з країнами Європи, зменшуючи орієнтованість українського експорту на ринки СНД. З 1 січня 2015 р. набула чинності Угода про запровадження Зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС), що передбачає поступове зниження ставок ввізного мита та сприяє виходу українських товарів на потужний і конкурентний ринок ЄС. Через погіршення політичних та економічних відносин України з Російською Федерацією гостро постало питання про диверсифікацію експорту України та пошук нових партнерів і ринків збуту. Відтак тема про відновлення торговельних представництв за кордоном набула своєї актуальності, адже саме ці державні органи були відповідальними за сприяння зовнішній торгівлі й захист зовнішньоекономічних інтересів за кордоном. Для того щоб визначити практичні аспекти діяльності торговельних представництв і місій, детальніше проаналізуємо завдання, які на них покладаються, та функції, які вони виконують.

Діяльність сучасних торговельних представництв базується на чотирьох «ки-тах». Найпершим і найголовнішим завданням, яке постає перед торговельним пред-

ставництвом, є сприяння торгівлі, а також залучення іноземних інвестицій. Із середини 1980-х рр. серед завдань також з'явилося налагодження зв'язків, залучення широкого кола зацікавлених осіб до торгівлі, інвестування й обміну технологіями, інакше кажучи, це розвиток публічно-приватної співпраці та проведення своєрідних агітаційних кампаній як у країні перебування, так і в акредитуєчій країні. Третє завдання полягає в поширенні інформації про свою країну, створенні іміджу країни, а також у розвитку туризму, програм обміну, організації виставок і ярмарків. Відносно новим аспектом стало ведення регуляторної політики, запровадження якої було спричинене заснуванням Світової організації торгівлі в 1995 р. [1, с. 3–25].

Нагадаємо, що в Україні інститут торговельних представництв у 1994 р. було змінено на торговельно-економічні місії в складі дипломатичних представництв, які «представляли та захищали в державі перебування інтереси України в галузі зовнішньоекономічної діяльності» [2]. За певних обставин у 2010 р. цей інститут взагалі було скасовано, а виконання функцій вищевказаних органів було покладено на економічні відділи при дипломатичних представництвах України за кордоном. Основною причиною такого рішення було дублювання функцій економічних радників і дипломатичних представництв та торговельно-економічних місій, які на той час також входили до складу дипломатичних представництв [3, с. 248].

Діяльність торговельних представництв України за кордоном здійснювалась на основі Положення про торговельне представництво України за кордоном, затверджене Указом Президента України від 17 серпня 1993 р. Відповідно до п. 5 цього документа на торговельні представництва покладалися такі завдання:

- вивчення загального стану економіки, кон'юнктури ринку держави перебування, інформування Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України із цих питань, а в разі потреби – інших установ та організацій;
- розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності торговельно-економічних зв'язків України з державою перебування;
- захист інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України в державі перебування;
- вживання заходів для додержання суб'єктами підприємницької діяльності України інтересів України, правил міжнародної торгівлі та законодавства держави перебування;
- сприяння запозиченню передового досвіду в галузі демонополізації економіки, розвитку структур ринкової економіки; інформування суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування про економічні, соціальні, екологічні та інші умови їх діяльності в Україні, а також надання допомоги у встановленні контактів із зацікавленими українськими партнерами;
- участь у роботі міжнародних економічних організацій та їх органів із питань торговельно-економічного й науково-технічного співробітництва;
- надання допомоги суб'єктам підприємницької діяльності України в організації участі та проведенні в державі перебування торговельно-промислових, науково-технічних виставок, ярмарків тощо [4].

У 1994 р. інститут торговельних представництв було замінено торговельно-економічними місіями в складі закордонних дипломатичних установ України.

Діяльність цих органів регламентувалася Положенням про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном, яке було затверджене Указом Президента України від 30 квітня 1994 р. Загалом на торговельно-економічні місії покладалися ті ж завдання, які були закріплені в Положенні про торговельне представництво України за кордоном, однак було додано ще декілька нових. Серед нових завдань, закріплених у п. 5 Положення про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном, варто виокремити пп. 12 «співпраця за дорученням Державної податкової адміністрації України з відповідними органами держави перебування в питаннях боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом» (доповнено в 2000 р.) та пп. 14 «забезпечення висвітлення в засобах масової інформації держави перебування об'єктивної інформації про інвестиційний клімат в Україні» (доповнено в 2003 р.).

Аналізуючи норми вищевказаних положень, можна зробити висновок, що на торговельні представництва й місії покладається декілька функцій. Досить влучною вважаємо класифікацію, розроблену Б.І. Гуменюком, який виокремив торговельно-політичну, оперативну та інформаційну функції.

Розглянемо детальніше торговельно-політичну функцію, у межах якої торговельно-економічна місія, по-перше, вивчає загальний стан економіки, тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, кон'юнктуру ринку товарів і послуг, досвід стимулювання інвестиційної діяльності в державі перебування; по-друге, розробляє пропозиції щодо підвищення ефективності торговельно-економічних зв'язків України з державою перебування; по-третє, здійснює заходи щодо захисту інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України в державі перебування, сприяє налагодженню та розвитку прогресивних форм співробітництва, проведенню переговорів, експертиз, укладенню контрактів, а також встановлює контакти з державними установами, організаціями, суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування.

Оперативна функція торговельних представництв і місій включає заходи щодо забезпечення захисту інтересів України, моніторинг за дотриманням правил міжнародної торгівлі суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, надання допомоги суб'єктам підприємницької діяльності в організації виставок у країні перебування, співробітництво з міжнародними економічними організаціями та їх органами, сприяння запозиченню світового досвіду з питань демонополізації, приватизації, розвитку ринкової економіки держави.

Інформаційна функція у свою чергу полягає в інформуванні суб'єктів підприємницької діяльності держави перебування щодо особливостей правового регулювання, економічних умов здійснення їх діяльності в Україні, а також збір інформації щодо економічної ситуації, правил торгівлі в країні перебування для національних підприємств. Торговельні представництва здійснюють аналіз інформації щодо іноземних партнерів, експортної конкурентоздатності держави перебування, які є зацікавленими або виходять на ринок України. До інформаційної функції також належить встановлення контактів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності країни перебування та країни акредитації. Варто також зауважити, що керів-

ник місії особисто несе відповідальність за виконання покладених на неї завдань і функцій [5].

**Висновки.** Відновлення торговельних представництв України за кордоном є вимогою сучасних потреб української економіки та відповідає передовому світовому досвіду. Виконання таких важливих функцій, як торговельно-політична, оперативна й інформаційна, має бути покладене на висококваліфікованих фахівців, які є експертами не лише в зовнішній політиці, а й у торгівлі. Очевидно, що реалізація торговельно-політичної функції становила основну частину роботи торговельних представництв і місій, які сприяли захисту національних інтересів, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню іноземних інвестицій, виходу національних суб'єктів підприємницької діяльності на світові ринки.

### Література

1. Rana K. Economic Diplomacy: India's Experience. Jaipur: CUTS, 2011. 285 p.
2. Про Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи: Указ Президента України від 30 квітня 1994 р. № 200/94 / Президент України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/200/94>.
3. Сагайдак О.П., Сардачук П.Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 295 с.
4. Про Положення про торговельне представництво України за кордоном: Указ Президента України від 17 серпня 1993 р. № 313/93. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/313/93>.
5. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби: навч. посібник. К.: Либідь, 2004. 248 с.

### Анотація

*Дерунець Н. О. Форми діяльності торговельних представництв держави.* – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню форм діяльності торговельних представництв держави за кордоном. Автор визначає функції цих органів зовнішніх зносин, акцентуючи увагу на практичних аспектах їх реалізації та нормативних механізмах закріплення.

**Ключові слова:** торговельне представництво, функції торговельних представництв, торговельні представники, органи зовнішніх зносин, дипломатичні представники, захист національних зовнішньоекономічних інтересів.

### Аннотация

*Дерунец Н. А. Формы деятельности торговых представительств государства.* – Статья.

Статья посвящена исследованию форм деятельности торговых представительств государства за рубежом. Автор определяет функции этих органов внешних сношений, акцентируя внимание на практических аспектах их реализации и нормативных механизмах закрепления.

**Ключевые слова:** торговое представительство, функции торговых представительств, торговые представители, органы внешних сношений, дипломатические представители, защита национальных внешнеэкономических интересов.

### Summary

*Derunets N. O. Forms of the of state trade representatives' activities.* – Article.

The article is devoted to the study on the forms of the trade missions' activity abroad. The author determines the functions of these foreign affairs bodies, focusing on practical aspects of their implementation and regulation.

**Key words:** trade mission, functions of trade missions, trade representatives, external relations bodies, diplomatic representatives, protection of national foreign economic interests.